

DUURZAAMHEID BEZEGELD?

Wereldwijd lijkt er eensgezindheid te bestaan over het feit dat duurzaam bosbeheer erkenning verdient in de vorm van een gegarandeerd certificaat. Hiermee eindigt meteen de eensgezindheid en begint een woud aan verschillende meningen en inzichten. De ontwikkelingen bevinden zich in een stroomversnelling en het spel kent veel spelers.

In dit Bos en Hout Bericht een overzicht van de stand van zaken.

1995 nr. 8

S
B
H
STICHTING BOS EN HOUT

Certificering is bedoeld om objectieve duidelijkheid te geven over een beweerde eigenschap van een grondstof of produkt. Certificering van hout is een hot item. Veel organisaties en bedrijven zetten zich er voor in om uiteenlopende redenen. Voor de een speelt een duurzame samenleving de hoofdrol, voor de ander nu en in de toekomst brood op de plank. Het certificaat moet aantonen dat het hout uit een goed beheerd bos afkomstig is en dat in het beheer rekening is gehouden met de belangen van alle betrokkenen. Is het een trend die zal overgaan of is de consument inderdaad bereid om blijvend extra te betalen voor duurzaam geproduceerd hout?

Gecertificeerd hout komt uit een goed beheerd bos, waarbij rekening is gehouden met de belangen van alle betrokkenen.

Alle initiatieven zijn eigenlijk op één aspect terug te voeren: velen zien de oogst van hout als een aantasting van het milieu en verspilling van natuurlijke hulpbronnen, ook al is hout een hernieuwbare en zeer milieuvriendelijke grondstof. Met certificeren wil de ene partij bewijzen en de andere partij zeker weten dat de bossen

die het hout produceren goed beheerd worden.

Voor dit 'garantiebewijs' zijn een aantal ingrediënten nodig: het bosbeheer voldoet aan bepaalde criteria, een onafhankelijk instituut garandeert dat het beheer inderdaad aan deze criteria voldoet en in de winkel is hout uit duurzame bronnen als zodanig herkenbaar. Alle inspanningen zijn er dus eigenlijk op gericht dat het voor de consument duidelijk is wat voor soort hout hij koopt.

VOORGESCHIEDENIS

Na eerdere uitspraken van de Club van Rome, kreeg het begrip duurzaamheid in 1987 uitgebreid aandacht door het werk van een VN-commissie onder voorzitterschap van mevrouw Brundtland, premier van Noorwegen. Een van de verdiensten van deze commissie was dat in brede kring het besef doordrong dat er grenzen zijn aan de groei. Industriële vooruitgang zou niet langer ten koste mogen gaan van het milieu. In plaats daarvan zijn dusdanige veranderingen nodig dat de groei juist ten goede komt aan het milieu.

Voor hout kreeg de duurzaamheidsgedachte onder andere voet aan de grond door een besluit van de International Tropical Timber Organization (ITTO) in 1990. Deze organisatie besloot dat de lidstaten van de ITTO vanaf het jaar 2000 alleen nog maar zullen handelen in tropisch hout dat afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen. Als vervolg op hun besluit stelde de ITTO criteria op voor duurzaam bosbeheer.

Een andere belangrijke gebeurtenis was de UNCED-conferentie in 1992 in Rio de Janeiro. Het was de bedoeling dat tijdens deze conferentie de deelnemende landen naast een Biodiversiteitsconventie en een Klimaatconventie ook een Bossenconventie zouden ondertekenen met daarin afspraken over bescherming van bossen. Helaas was dat niet het geval. Het

bleef bij een intentieverklaring voor beter bosbeheer, waar niemand zich aan gebonden hoefde te voelen.

In de zomer van 1993 ondertekenden de Europese ministers in Helsinki de resolutie: 'Algemene Richtlijnen voor het Duurzaam Beheer van de bossen in Europa'. Hiermee gaven de Europese landen te kennen van plan te zijn richtlijnen voor duurzaam bosbeheer op te stellen. Helaas bevatte de resolutie geen tijdslimiet.

In 1994 werd de Forest Stewardship Council (FSC) officieel opgericht. In de FSC zijn niet-overheidsorganisaties verenigd, zoals milieu- en mensenrechtenbewegingen, enkele houthandelaren en inheemse volkeren. De FSC ontwikkelde eigen principes en criteria voor duurzaam bosbeheer.

Toen Canada het vuur aan de schenen gelegd kreeg, ging men op zoek naar een internationaal erkend en onafhankelijk certificeringssysteem. Men kwam uit op ISO. Deze organisatie is al enige tijd bezig met het opzetten van een stelsel om milieuzorgsystemen in normen vast te leggen: ISO 14000. ISO probeert nu hierin ook normen voor duurzaam bosbeheer onder te brengen.

De ITTO discussieerde verder over duurzaam bosbeheer. In de loop van 1995 zal ze de ervaringen evalueren die de lidstaten hebben opgedaan met de opgestelde criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer.

Ook anderen houden zich hiermee bezig, bijvoorbeeld CIFOR en in Nederland de Deskundigengroep Duurzaam Bosbeheer (zie kader).

Een andere belangrijke gebeurtenis was de bijeenkomst dit voorjaar van de Commission on Sustainable Development (CSD). De CSD is één van de uitvloeisels van de UNCED-bijeenkomst in 1992. De CSD besloot tot de oprichting van een 'Inter-gouvernementeel panel inzake bossen'. Een van de doelen is het bevorderen van internationaal overleg en afstemming op het gebied van duurzaam bosbeheer.

Dit forum zal in 1997 met een eindrapport komen. Het is heel goed mogelijk dat het panel de weg vrij zal maken om na de mislukte poging in Rio de Janeiro, alsnog tot de ondertekening van een Bossenconventie te komen.

WAAROM JUIST CERTIFICERING VAN DUURZAAM BOSBEHEER?

Dit is een veelgestelde vraag. Door alle aandacht die het onderwerp krijgt, lijkt het er soms op dat bosbeheer de meest milieu-onvriendelijke activiteit van de negentiger jaren is. Jammer, want hout is juist een van de weinige hernieuwbare grondstoffen, niet giftig, eenvoudig recyclebaar en biologisch

volledig afbreekbaar. Dat hout soms toch een milieu-onvriendelijk karakter heeft, is bijna helemaal terug te voeren op het feit dat het kappen van bomen een noodzakelijke handeling is. Jarenlang is ons (meestal ten onrechte) voorgehouden dat het vellen van bomen voor de handel in hout de oorzaak is van de dramatische ontbossing in de wereld, erosie, overstromingen en woestijnvorming. Het streven naar certificering van duurzaam bosbeheer komt dus eigenlijk voort uit de wens van velen om zeker te weten dat het gekochte hout op verantwoorde wijze is gekapt.

Op het moment dat duurzaam bosbeheer gecertificeerd is, is een verantwoord gebruik van het bos gegarandeerd.

ISO, FSC OF ...?

Voor certificering is het essentieel dat het certificaat en de participerende instellingen onbetwist zijn. Dat wil zeggen dat het certificaat door alle partijen erkend moet zijn: overheden, bedrijfsleven (producenten én handel), consumenten en andere organisaties die zich op enigerlei wijze betrokken voelen bij het onderwerp (milieu-organisaties, onderzoeksinstellingen etc.). Een brede ondersteuning van een certificaat is essentieel voor de acceptatie ervan. Gecertificeerd hout of papier is immers visueel niet te onderscheiden van niet-gecertificeerd. Bovendien hebben de produktie en handel een wereldwijd karakter: Nederland importeert onder andere uit Maleisië, Zweden exporteert hout naar Japan, etc. Dit maakt de certificering niet eenvoudiger.

Tot nu toe kent de certificering van duurzaam bosbeheer veel initiatieven. Er zijn twee systemen die op dit moment grote internationale bekendheid genieten: International Organization for Standardization (ISO) en Forest Stewardship Council (FSC). Voor allebei geldt dat het wereldwijde richtlijnen voor certificering zijn, die op regionaal of landelijk niveau verdere invulling vragen. Beide systemen kennen voor- en nadelen.

FSC

In de FSC zijn niet-overheidsorganisaties uit verschillende landen verenigd. Het Wereldnatuurfonds, Greenpeace en Friends of the Earth zijn onder andere aanhangers van het FSC. De organisatie staat een mondiaal bosbeheer voor, dat zowel uit het oogpunt van het milieu solide is, als in sociaal en economisch opzicht. De FSC ontwikkelde daarvoor een eigen set criteria voor duurzaam bosbeheer. FSC certificeert niet zelf. Organisaties die dat wel doen, kunnen de FSC-criteria en indicatoren toepassen. Als FSC tevreden is met het werk van deze certificeerders, kan ze hen een stempel van goedkeuring geven, het zogenaamde 'accrediteren'.

Pluspunten van de FSC zijn:

- Het systeem is in de eindfase van ontwikkeling. De FSC heeft al criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer opgesteld, die bovendien al door diverse instanties in de wereld op experimentele basis zijn gebruikt. Weliswaar heeft de FSC nog geen certificerende instanties geaccrediteerd, maar dat zal waarschijnlijk zeer binnenkort gebeuren.
- Het programma is specifiek op bossen, bewoners en gebruikers gericht.

FSC heeft ook minpunten:

- De internationale houthandel, de houtindustrie en de bosbouwsector zijn onvoldoende betrokken geweest bij de voorbereiding en de oprichting van de FSC. Genoemde sectoren beschikken slechts over 25% van de stemmen, terwijl andere organisaties, zoals milieubewegingen en organisaties voor inheemse volkeren, 75% van de stemmen hebben.
- Overheden erkennen FSC niet als een onafhankelijke certificerende instelling, onder andere omdat een representatieve vertegenwoordiging van alle organisaties ontbreekt. Daardoor kan FSC niet gaan functioneren als de wereldwijde accrediteur van certificeerders van duurzaam bosbeheer. Dit is namelijk in strijd met regels van de Wereld Handels Organisatie (opvolger van de GATT). Deze vereist een algemene erkenning

Voor de consument moet straks duidelijk zijn dat hij hout uit duurzame bronnen koopt.

van accrediterende instellingen door overheden, om oneerlijke concurrentie te voorkomen.

ISO

Deze mondiale organisatie houdt zich al jaren bezig met het bevorderen van de standaardisatie van productieprocessen. De ISO is een volledig onafhankelijk orgaan waarvan nationale standaardisatie-instituten lid zijn. Op dit moment zijn dat de instituten van 110 landen. In ons land behartigt het Nederlands Normalisatie Instituut (NNI) de belangen. Bekend is het ISO-9000 certificaat dat de

uitvoering van een productieproces garandeert. Een produkt voorzien van zo'n certificaat geeft de consument de zekerheid dat het productieproces volgens een vastgestelde methode verloopt. De ISO is nu bezig om naast ISO-9000 een ISO-14000 certificaat te introduceren. Hiermee wil men de milieu-aspecten van een productieproces certificeren. Op dit moment werkt ISO aan een systeem om binnen deze 14000-serie ook de certificering van duurzaam bosbeheer vast te leggen.

Pluspunten van de ISO zijn:

- ISO is een onafhankelijk en wereldwijd erkend standaardisatie-instituut, waarbij het grootste deel van de bij bosbouw betrokken landen is aangesloten. Door de internationale erkenning voldoet het instituut aan een belangrijke eis die de Wereld Handels Organisatie aan accrediterende organisaties stelt.
- In het proces dat moet leiden tot certificering van duurzaam bosbeheer vindt een evenwichtige afweging van alle belangen plaats.
- ISO is acceptabel voor overheden en bedrijfsleven, omdat het zeer ervaren is in de certificeringsproblematiek.

Een minpunt is:

- Het systeem is nog in de beginfase van ontwikkeling. Tot voor kort zag het eruit dat men begin 1996 zou kunnen starten met 'proefdraaien'. Er zijn echter problemen gerezen die te maken hebben

Een boscigenaar die voor een certificaat in aanmerking wil komen zal waarschijnlijk te maken krijgen met ingrijpende maatregelen en voorschriften.

met het specifieke karakter van bosbeheer. Het gaat bij bosbeheer immers om een natuurlijk proces en dat is zeer afwijkend van de gangbare technische productieprocessen, waar ISO zich mee bezighoudt. De voortgang ondervindt hierdoor ernstige vertraging.

Zowel voor ISO als FSC geldt dat het gevaar bestaat dat ontwikkelingslanden moeilijkheden kunnen ondervinden bij het toepassen door de omvang van het systeem en het vele werk dat het daardoor met zich meebrengt.

Deskundigengroep Duurzaam Bosbeheer (DDB)

Deze commissie is opgezet door de Nederlandse regering met de bedoeling om het concept 'duurzaam bosbeheer' verder uit te werken. Daarvoor ontwikkelde men onder andere een systeem van criteria, indicatoren en normen, die een verfijning zijn van bestaande criteria en indicatoren van bijvoorbeeld de ITTO en de FSC.

Centre for International Forestry Research (CIFOR)

Dit instituut bevordert onder andere praktijkgericht onderzoek naar (duurzaam) bosbeheer, zowel in de tropen als daarbuiten. Zo behoort het ontwerpen en testen van criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer tot het takenpakket.

Commission on Sustainable Development (CSD)

Opgericht in maart 1995 in New York en één van de commissies die een uitvloeisel is van de UNCED-bijeenkomst in 1992. De CSD besloot tot de oprichting van een 'Inter-gouvernementeel panel inzake bossen', waarin regeringsvertegenwoordigers zitting hebben. Vertegenwoordigers van internationale organisaties als de FAO en de ITTO en niet-gouvernementele organisaties nemen als waarnemers deel aan de gesprekken. Voornaamste doel van het Panel is om op internationaal niveau concrete vooruitgang te stimuleren op het gebied van duurzaam bosbeheer. De Nederlandse regering hecht veel waarde aan het werk van de CSD. Men ziet het als een kleine maar belangrijke stap op weg naar duurzaam bosbeheer.

International Tropical Timber Organization (ITTO)

Een internationale organisatie van de Verenigde Naties, waarvan 52 tropische en niet-tropische landen lid zijn. De aangesloten landen werken in dit verband aan het opzetten en uitvoeren van beleid voor duurzaam bosbeheer in de tropen met ingang van het jaar 2000. De ITTO geeft in feite een wereldwijd kader aan voor duurzaam bosbeheer in de tropen. Elk land vult dit kader vervolgens zelf gedetailleerd in. In 1991 stelde de ITTO criteria op voor duurzaam bosbeheer in de tropen. Dit jaar vindt een evaluatie onder de leden plaats en aan de hand daarvan zullen de criteria eventueel worden aangepast.

Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VVNH)

De houthandel vormt een cruciale schakel in de houtketen van bos naar consument. Als belangenbehartiger van de Nederlandse houtimport en -handel is de VVNH mede-ontkender naar het Convenant Tropisch Hout (CTH). Samen met de Nederlandse

Bond van Timmerfabrikanten en de Nederlandse Vereniging van Houtagenten (NATA) speelt de VVNH een zeer actieve rol in het CTH.

Stichting Bos en Hout (SBH)

Als kennis- en adviescentrum op het raakvlak van bos, hout en milieu volgt de Stichting nauwgezet de (inter-)nationale ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bosbeheer en certificering.

Duurzaam bosbeheer:

Door duurzaam beheer kan het bos niet alleen nu maar ook in de toekomst de produkten en diensten leveren die de maatschappij vraagt, zonder onherstelbare schade aan te richten.

Principes voor duurzaam bosbeheer:

Algemene richtlijnen voor duurzaam bosbeheer.

Criteria, indicatoren en normen:

Om de principes voor duurzaam bosbeheer te realiseren moet het beheer aan bepaalde criteria voldoen. Indicatoren zijn nodig om bij controles in het bos op efficiënte wijze te kunnen bepalen of het betreffende bos aan deze voorwaarden voldoet. Het zijn de meetpunten die een 'indicatie' geven of aan de gestelde criteria wordt voldaan. Normen geven de zwaarte van de indicatoren aan.

Certificering:

Certificering is het proces waarbij een onafhankelijke instelling via een schriftelijk bewijs bevestigt dat het beheer van het betreffende bos aan de gestelde criteria voldoet.

Keurmerk:

Een keurmerk is het resultaat van certificering: een sticker of een stempel op een produkt dat aangeeft dat het produkt is goedgekeurd.

Ecolabelling:

Ecolabelling is heel wat anders dan certificering van duurzaam bosbeheer. Ecolabelling geeft een certificaat voor de milieuvriendelijkheid van het hele productieproces, dus van grondstof tot eindprodukt. Ecolabelling van een houten produkt kijkt dus niet alleen naar de manier waarop de boscigenaar het houtproducerende bos beheert. Men kijkt ook naar alle activiteiten die tussen de oogst en het verkopen van het uiteindelijke produkt plaatsvinden.

De voor- en nadelen van beide standaardisaties laten zien dat FSC op dit moment in tijd een voorsprong heeft: het begint al te functioneren terwijl het ISO-systeem pas veel later zo ver zal zijn. Zodra het ISO-systeem echter beschikbaar is, ligt het voor de hand dat overheden, handel, industrie en de bossector kiezen voor ISO.

Overigens is het belangrijk op te merken dat beide systemen zich vooralsnog zullen concentreren op certificering van bosbeheer en (nog) geen aandacht besteden aan het volgen van gecertificeerd hout vanuit het bos naar de winkel.

GEVOLGEN VOOR NEDERLAND

In de Nederlandse discussies stond tot nu toe het Convenant Tropisch Hout (CTH) centraal: het ging in eerste instantie immers om de certificering van geïmporteerd tropisch hout.

Het CTH ontstond in 1993 als een overeenkomst tussen de overheid, bedrijfsleven, vakbeweging en milieugroepen. Doel was om met ingang van 1 januari 1996 de handel en verwerking van tropisch hout te beperken tot hout uit duurzaam (zorgvuldig) beheerde bossen. Deze datum is inmiddels verschoven naar 1 januari 2000. Uit ontevredenheid over de voortgang verlieten de milieugroeperingen de onderhandelingsstafel van het CTH. De overgebleven ondertekenaars van het

tijd bezig met het opzetten van een systeem om gecertificeerd (tropisch) hout op de Nederlandse markt te kunnen 'volgen'. Bij het ontwikkelen van dit systeem let men erop dat het ook geschikt moet zijn voor het traceren van gecertificeerd niet-tropisch hout.

Gezien de (inter)nationale ontwikkelingen en uitspraken van de Tweede Kamer lijkt een verbreding van het CTH tot alle houtsoorten voor de hand te liggen. De Nederlandse bos- en houtsector doet er goed aan om zich hier gedegen op voor te bereiden. De besluitvorming is in volle gang en de belangen zijn te groot om een afwachtende houding aan te nemen. Certificering zal waarschijnlijk ingrijpende gevolgen hebben voor de manier waarop de Nederlandse boscigenaar z'n bos moet beheren, wil hij voor een certificaat in aanmerking komen. Een afwachtende houding van de boscigenaar kan betekenen dat er al besluiten over certificering van Nederlandse bossen genomen zijn op het moment dat hij zelf betrokken raakt. Het is dus belangrijk om goed geïnformeerd te blijven en mee te denken en te discussiëren in deze complexe materie. Talloze vragen liggen nog op tafel: moet Nederland een eigen systeem opzetten of is het beter om dit in EU-verband te doen? Is een fasegewijs in te voeren certificeringssysteem te verkiezen boven een systeem dat in één keer als geheel ingevoerd wordt? Moeten alle bossen in Nederland voldoen aan dezelfde criteria of

Naast een betrokkenheid van de sector, is het van groot belang om samen op te trekken, om te voorkomen dat boscigenaren individueel een eigen certificaat gaan invoeren, zoals de gemeente Arnhem onlangs deed. Deze ontwikkeling maakt het voor handel en consument immers alleen maar ondoorzichtiger en zal een reactie van onverschilligheid oproepen, omdat de consument door zoveel verschillende certificaten aan de waarde zal gaan twifelen.

AFSLUITEND

Een certificaat voor duurzaam bosbeheer is niet van de ene dag op de andere in te voeren. De grote hoeveelheid spelers maakt het spel bovendien niet eenvoudiger. Maar de trein rijdt. De keuze is simpel: "join or die". Een aantal Nederlandse organisaties is al zeer actief, wat het echter niet onmogelijk maakt voor anderen om zich nog aan te sluiten.

Certificering biedt naast de beperkingen en voorwaarden ook kansen in de vorm van een beter imago voor hout en houtproducten, omdat de duurzame voortbrenging door het keurmerk niet langer ter discussie staat. Het biedt ook de mogelijkheid tot een betere profilering van hout ten opzichte van niet-duurzame materialen zoals kunststof, metalen, beton, etc. Wil deze profielverbetering ook leiden tot een betere concurrentiepositie van hout, dan vraagt dat om een voorbeeldgedrag van de overheid en andere stimulerende maatregelen. De inspanningen van de overheid zullen moeten resulteren in een verandering van het koopgedrag van de consument, ook als de prijs van gecertificeerd hout hoger zal zijn dan die van niet-gecertificeerd hout. Een dalende vraag naar het milieuvriendelijke product 'hout' is immers niet de bedoeling.

Daarnaast is het goed te realiseren dat het dus onontbeerlijk is om de eindgebruiker te informeren en voor te lichten, want het is uiteindelijk de consument die bepaalt of gecertificeerd hout al dan niet een deel van de markt zal veroveren.

Ir R.C. de Boer

© Stichting Bos en Hout – ISSN: 1382-1113

Certificering biedt kansen om het imago van hout en houtproducten te verbeteren.

Convenant hebben verder afgesproken om af te zien van het gebruik van certificaten voor duurzaam geproduceerde houtproducten, totdat een erkend keurmerk beschikbaar is.

Gekoppeld aan het CTH, bouwde Nederland vervolgens nauwe relaties op met vier voor de markt belangrijke tropische landen. Ook is men sinds enige

maken we straks onderscheid tussen bossen op de Veluwe en bossen in Groningen? Wat betekent certificering voor de beheerskosten van het bos? Is de boscigenaar wel bereid om inspanningen te leveren om aan de eisen van het keurmerk te voldoen? En als hamvraag: is de consument bereid meer te betalen voor gecertificeerd hout of zal elke prijsstijging een daling van de afzet met zich meebrengen?

SBIH STICHTING BOSEN HOUT

Stichting Bos en Hout
Bosrandweg 5
Postbus 253,
6700 AG Wageningen
tel. 08370 - 24666
fax 08370 - 10247